

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Професійний дизайн та професійна етика

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Освітньо-професійна програма	Клінічна психологія
Кафедра	Соціальної психології
Кількість кредитів	3,5 кредити ЄКТС
Форма контролю	Залік
Мова викладання	Українська
Розробники курсу	Дар'я Трофімова
Контактна інформація	телеграм @da_trofimova

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

	<p>Курс спрямований на формування базових уявлень про психологічну практику та професійну ідентичність психолога. Розглядаються основи входження в професію, етичні принципи та норми діяльності психолога, питання професійної відповідальності, меж компетенції, конфіденційності та взаємодії з клієнтами. Особлива увага приділяється етичним дилемам початкового етапу практики, саморефлексії, профілактиці професійних помилок і формуванню відповідального ставлення до психологічної допомоги.</p>
	<p>Метою освітнього компонента є: формування у здобувачів системного уявлення про професію психолога, етичні засади та нормативні вимоги психологічної діяльності, а також розвиток готовності до початку самостійної практики з урахуванням меж компетентності, відповідальності та професійної ідентичності.</p>

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Тема 1. Модель особистості психолога.

Лекція 1. Характерні особливості професії «психолог». Розгляд професії психолога в контексті сучасної системи психологічних наук та практик. Міжнародні та українські стандарти професійної підготовки і діяльності психолога. Історичні аспекти становлення професії у світі та в Україні, вплив провідних шкіл і підходів на формування професійного профілю психолога.

Лекція 2. Класифікація компетенцій психолога. Розгляд поняття професійної компетентності психолога та її ролі у забезпеченні якості психологічної допомоги. Аналіз основних класифікацій компетенцій: особистісних, професійно-практичних, етичних, комунікативних, дослідницьких та міждисциплінарних. Визначення ключових умінь і навичок, які формуються на різних етапах професійного становлення: від базової освіти до спеціалізованої підготовки та супервізії.

Тема 2. Порівняльний аналіз професій: Психіатр. Практикуючий психолог. Клінічний психолог. Психотерапевт.

Лекція 3. Психіатр та клінічний психолог. Визначення професійних ролей психіатра та клінічного психолога у системі охорони здоров'я. Розмежування їхніх компетенцій відповідно до українського законодавства та міжнародних стандартів. Аналіз основних функцій.

Лекція 4. Практикуючий психолог та психотерапевт. Розгляд професійного статусу та функцій практикуючого психолога й психотерапевта у немедичних і медичних сферах. Розмежування понять “психолог-консультант” і “психотерапевт” у контексті українського законодавства та міжнародних

професійних норм. Обговорення законопроекту про охорону системи психічного здоров'я, прийнятого в січні 2024 року.

Тема 3. Загальна характеристика напрямків та підходів роботи психолога.

Лекція 5. *Основні напрямки психологічної практики: історія та загальні принципи.* Огляд ключових напрямків психологічної практики, що сформували сучасну психологію: психоаналіз, біхевіоризм, гуманістична психологія, когнітивна психологія та системні підходи. Основні ідеї, завдання та функції кожного з підходів.

Лекція 6. *Сучасні інтегративні та доказові підходи в роботі психолога.* Розгляд сучасних напрямків, які визначають практику психолога сьогодні: когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), гештальт-терапія, тілесно-орієнтовані методи, експресивні та арт-терапевтичні практики, екзистенційно-гуманістичний підхід, системно-сімейна терапія. Аналіз їхніх базових концепцій, ключових технік та сфер застосування. Розгляд того, як психолог вибирає метод залежно від запиту клієнта, контексту та власної професійної компетентності.

Тема 4. Сфери і види діяльності професійного психолога.

Лекція 7. *Сфери професійної діяльності психолога та їх особливості.* Огляд основних сфер, у яких працюють психологи в Україні: освіта, охорона здоров'я, соціальна робота, правова система, бізнес і HR, військова та кризова психологія, приватна практика. Розгляд місця практичного психолога в кожній сфері, визначення ключових функцій та завдань залежно від професійного контексту.

Лекція 8. *Функції практичного психолога та основні напрямки роботи психологічної служби.* Аналіз основних функцій практичного психолога: проведення психологічної оцінки, консультування, кризове втручання, профілактика дезадаптації, психоосвітня робота, участь у командних нарадах і супервізіях. Огляд видів діяльності психологічної служби: просвітницька, профілактична, консультативна та корекційна. Висвітлення сучасних тенденцій у розвитку служб психологічної підтримки в Україні, включно з впровадженням кризових, телепсихологічних та військових протоколів допомоги.

Тема 5. Поняття етики в діяльності психолога.

Лекція 9. *Етичні основи професійної діяльності психолога та типові етичні виклики.* Загальна характеристика ключових етичних принципів, що визначають діяльність професійного психолога. Місце етики в забезпеченні якості психологічної допомоги та довіри між спеціалістом і клієнтом. Розгляд основних етичних вимог. Визначення принципів етичної комунікації та їхнє місце в професійній діяльності психолога. Етапи становлення підходів до професійної етики у публічній діяльності та виклики сучасного інформаційного середовища.

Лекція 10. *Нормативна база діяльності психолога та етичні стандарти практики.* Огляд основних нормативно-правових документів, які регламентують діяльність психолога в Україні (етичні кодекси, законодавчі акти, професійні стандарти). Принципи професійної відповідальності та компетентності. Детальний розгляд вимог щодо захисту інтересів клієнта, дотримання конфіденційності, інформованої згоди та безпеки під час психологічних досліджень.

Лекція 11. *Профілактика професійного вигорання як етична складова діяльності психолога.* Поняття професійного вигорання та його місце в сучасних моделях професійної діяльності психолога. Основні фактори ризику, етапи розвитку та наслідки вигорання для якості психологічної допомоги. Розгляд профілактичних функцій: саморегуляція, супервізія, інтервізія, професійні межі, баланс навантаження. Етичне підґрунтя самопомоги: відповідальність перед клієнтом, компетентність, дотримання стандартів безпечної практики.

Тема 6. Методологічні основи роботи з психологічними випадками: від структури запитань до інтерпретаційних технік.

Лекція 12. *Вирішення кейсових завдань у роботі психолога: типи запитань та етичні дилеми.* Розгляд структури та логіки роботи з кейсами у психологічній практиці. Основні типи професійних запитань: відкриті, закриті, уточнювальні, прояснювальні, контекстні та рефлексивні — їхні функції та роль у побудові контактної взаємодії. Аналіз типових етичних дилем, що виникають у процесі консультування: межі втручання, конфіденційність, компетентність, робота з неповнолітніми та вразливими клієнтами, ситуації ризику.

Лекція 13. *Інтерпретація, віддзеркалення та перефразування як інструменти роботи з кейсами.* Вивчення базових технік активного слухання, які застосовуються у консультуванні та в процесі аналізу практичних ситуацій: віддзеркалення емоцій, перефразування змісту, інтерпретація прихованих смислів. Обговорення помилок інтерпретації та ризиків надмірного втручання. Аналіз кейсів, що демонструють, як поєднання віддзеркалення, перефразування та коректної інтерпретації допомагає вибудувати етичну та ефективну взаємодію з клієнтом. Методичні підходи щодо розвитку цих навичок у майбутніх психологів.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Курс реалізується в дистанційному форматі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (платформа відеоконференції Zoom).

Важливою складовою курсу є практичні заняття, присутність на яких є обов'язковою. Практичні заняття спрямовані на закріплення теоретичних знань, аналіз клінічних і професійних ситуацій, розвиток навичок професійного мислення та міжособистісної взаємодії. Пропуски практичних занять без поважної причини негативно впливають на підсумкову оцінку. У разі наявності поважної причини пропущене заняття може бути відпрацьоване шляхом виконання індивідуального завдання за погодженням із викладачем.

Під час навчальних занять і онлайн-комунікації здобувачі зобов'язані дотримуватися правил академічної етики, коректної професійної поведінки та принципів взаємної поваги. У процесі навчання забороняється плагіат, використання сторонньої допомоги під час тестування та передача власних відповідей іншим здобувачам. Порушення принципів академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність відповідно до чинних нормативних документів закладу вищої освіти.

ОЦІНЮВАННЯ

Методи поточного контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять у формі виконання практичних завдань, розв'язання кейсів та активної участі в обговореннях, в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- виконання практичних задач (оцінюється під час практичних занять);
- самостійна робота (оцінюється під час поточного контролю теми);
- виконання умов академічної дисципліни (оцінюється під час лекцій, практичних занять та під час поточного контролю теми).

Методи підсумкового контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання наприкінці семестру, відповідно до навчального плану у формі заліку, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Форми поточного контролю

Практичні задачі. Максимальна оцінка за виконання практичної задачі становить 5 балів.

Оцінка самостійної роботи. Враховує вивчення навчальної та наукової літератури; матеріалів лекцій, з урахуванням порядку вивчення розділів курсу, що знаходяться у суворій логічній послідовності; систематизацію прочитаного матеріалу; підготовку до виконання практичних завдань та іспиту. Максимальна оцінка за виконання самостійної роботи по кожній темі 5 балів.

Виконання умов академічної дисципліни. Відвідування лекцій та активна участь у практичних заняттях.

Форма підсумкового семестрового контролю:

Залік проводиться в формі тестування. Підсумковий контроль здійснюється у формі тесту, що містить 20 завдань закритого типу (одна правильна відповідь).

Кожне завдання оцінюється у 2 бали.

Максимальна кількість балів за тест — 40 балів.

Часткове оцінювання не застосовується.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	5	30
Підсумкова оцінка самостійної роботи	5	20
Виконання умов академічної дисципліни	10	10
Залік	40	40
		100

Розподіл балів освітньої компоненти з формою контролю залік

Поточне оцінювання (бали)	Залік (бали)	Сума балів
60	40	100

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (26 год.) та практичних (6 год.) занять, організації самостійної роботи студентів (86 год.). Протягом курсу передбачено проведення індивідуальних консультацій (2 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: словесні (лекція, пояснення, бесіда), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань), а також інтерактивні техніки та методики.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література:

1. Психологічна служба в системі освіти: Курс лекцій. / Укладач: І.С. Загурська. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. – 166 с.
2. Штифурак В. С., Шаманська О. І., Педоренко В. М. Психологія професійного становлення психолога-консультанта : навчальний посібник. Вінниця : ВДПУ, 2021. 226 с. DOI: [https://doi.org/10.31652/159.923.2.98\(075.8\)-1-226](https://doi.org/10.31652/159.923.2.98(075.8)-1-226)
3. Психологія професійної діяльності [Електронний ресурс] : комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад. Н. Ю. Волянчук ; ред. І. О. Блохіна. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. – 32 с.
4. Біла, О. Г. (2003). Соціально-психологічні детермінанти особистісного становлення психолога-практика. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, 4(6), 18–22. За ред. С. Д. Максименка. Київ: Гнозис.
5. Бондаренко І.І. Проблеми фахової підготовки психолога до реалізації завдань психологічної допомоги / І.І.Бондаренко // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук, праць Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / за ред. С.Д.Максименка. — К., 2002.
6. Дуткевич Т. В. Практична психологія: вступ до спеціальності : навч. посібник. Київ : Центр учбов. літ., 2018.
7. Антоненко Т.Л. Психологічні засади становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутнього фахівця: дис. д-ра психол. наук. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. К., 2018. 579 с
8. Городнова Н.М. Кабінет психолога в системі освіти. К.: Шк.. світ, 2020. 128 с. (Бібліотека "Шкільного світу").
9. Галузяк В.М., Холковська І.Л. Педагогічні умови розвитку особистісної зрілості майбутніх учителів. //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.- 2020. – Випуск 63. – С. 86–95.
10. Панок В. Прикладна психологія у педагогічній практиці України, Психологія і суспільство, 2017, №4(70), с.94-109.
11. Колтунович Т. А. Етичний кодекс психолога : навч.-метод. посіб.; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці : Рута, 2021. 232 с
12. Піркова О.Д. Професійна етика психолога-практика. Навч.-метод. посіб. К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2021. 150 с
13. Романовський О.Г., Грень Л.М., Серета Н.В. Професійно-етичні засади педагогічної діяльності: текст лекцій. Харків: НТУ «ХП», 2020. 148 с.
14. Яблонська Т. М., Булатевич Н. М. Етичні виміри діяльності психолога в практиці психологічного консультування. PSYCHOLOGICAL JOURNAL. 2018. No5 (15). С. 237-251
15. Дьоміна Г.А., Мельничук О.Б. Психологічні особливості професійного вигорання психологів-психосоматологів. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія, 2021. № 4 (32). С. 28-34.
16. Засекіна Л.В., Пастрик Т.В. Основи психології та міжособове спілкування: навчальний посібник (ВНЗ I-III р. а.). 2-е видання. Київ: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. 216 с.
17. Сушик І. В. Етика та деонтологія соціального працівника: навч. посіб. Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2020. 188 с.

18. Гірняк А. Н. Психологічні прийоми формування атракцій як способи налагодження освітньої взаємодії. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. 2018. Том. I: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 50. С. 50–57